

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ,
МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНА МЕТАЛУРГІЙНА АКАДЕМІЯ УКРАЇНИ

КАФЕДРА ТЕОРІЇ МЕТАЛУРГІЙНИХ ПРОЦЕСІВ ТА ХІМІЇ

Напря́м:

Спеці́альність: **6.136 – *Металургія***

Дисциплі́на:

Фізико-хімічні основи одержання металів та сплавів

**ПАКЕТ МАТЕРІАЛІВ
ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ**

Затверджено на засіданні кафедри ТМП і Х

Протокол № ____ від ____ . ____ . 20__ р.

Завідувач кафедри ТМП і Х

проф., д.т.н.

Ковалев Д.А.

Розробник:

доц.

Колбін М.О.

Практичне заняття №4 (модуль 2)

Дисципліна: «Фізико-хімічні основи одержання металів та сплавів»
(розділ «Відновлювально-теплова обробка металургійних матеріалів»)
для студентів напрямку 0904 "Металургія"

Визначення рівноважних характеристик міцності сульфідів

Ціль заняття

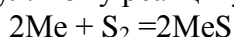
На прикладі рішення задач познайомитись з розрахунками по випалу сульфідів.

Знання й уміння

У результаті проведення занять студенти повинні:

- вмити рішати задачі по випалу сульфідів.
- уміти зробити практичні рекомендації по впливу того, або іншого чинника на процес дисоціації сульфідів

В якості термодинамічних характеристик міцності сульфідів може служити рівноважний тиск парів сірки у системі Me-MeS, яке за аналогією з величиною рівноважного тиску для системи Me-MeO називають пружністю дисоціації сульфідів. При температурі 700-1200°C сірка у газовій фазі знаходиться переважно у виді двоатомних молекул. Тому реакція утворення сульфідів за участю двовалентного металу має вид:

Константа рівноваги якої має такий вид:

$$K_p = \frac{a_{\text{MeS}}^2}{a_{\text{Me}}^2 (P_{\text{S}_2})_{\text{MeS}}}$$

де $(P_{\text{S}_2})_{\text{MeS}}$ – рівноважний тиск сірки у газовій фазі, що зветься пружністю дисоціації сульфідів.

Для кількісної оцінки міцності сульфідів широко використовується величина стандартного змінення енергії Гіббса реакції утворення, яка зв'язана з рівноважним тиском сірки у системі:

$$\Delta G^\circ = -RT \ln K_p = RT \ln (P_{\text{S}_2})_{\text{MeS}}$$

Більш міцним сульфідам відповідає більш негативне значення ΔG° . З підвищенням температури міцність сульфідів зменшується, і негативне значення ΔG° для реакції утворення сульфідів зменшується. За аналогією з оксидами міцність сульфідів, у тому числі і для нестандартних умов, можна оцінити по величині потенціалу сірки сульфідів $\pi_{\text{S}(\text{MeS})}$, який дорівнює потенціалу сірки газової фази, що знаходиться у рівновазі з сульфідною і металеву фазами:

$$\pi_{\text{S}(\text{MeS})} = RT \ln P_{\text{S}_2}$$

для стандартних умов

$$\pi_{\text{S}(\text{MeS})} = \Delta G^\circ_{\text{MeS}}$$

Утворення розчинів та фазові переходи впливають на величину потенціалу сірки сульфідів:

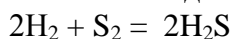
$$\pi_{\text{S}(\text{MeS})} = \Delta G^\circ_{\text{MeS}} + RT \ln \frac{a_{\text{MeS}}^2}{a_{\text{Me}}^2} + \Sigma \Delta G$$

де a_{MeS} та a_{Me} – активність MeS та Me у системі;

$\Sigma \Delta G$ – поправка на фазові перетворення (плавлення, випарування).

Перехід сульфідів у розчин і фазовий перехід сульфідів збільшують його міцність. Перехід металу розчин і фазовий перехід металу призводять до зменшення міцності сульфідів.

Наявність водню у газовій фазі призводить до розвитку реакції

Потенціал сірки газової фази $\pi_{\text{S}(\text{г.ф.})}$ у цьому випадку

$$\pi_{\text{S}(\text{г.ф.})} = \Delta G^\circ_{\text{H}_2\text{S}} + 2RT \ln (P_{\text{H}_2\text{S}}/P_{\text{H}_2})$$

Умовою розкладання сульфїду і перехїд сїрки у газову фазу визначається нерївнїстю

$$\pi_{S(\text{MeS})} > \pi_{S(\text{г.ф.})}$$

Утворення сульфїду за рахунок взаємодїї металу з сїркою газової фази відбувається за умови

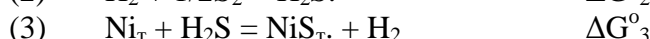
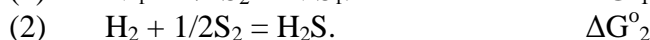
$$\pi_{S(\text{MeS})} < \pi_{S(\text{г.ф.})}$$

Приклад 1

Користуючись табличними даними Додатку 1 з посилання [4] робочої програми розрахувати рївноважне вїдношення $P_{\text{H}_2\text{S}}/P_{\text{H}_2}$ при температурї 750К для реакцїї $\text{Ni} + \text{H}_2\text{S} = \text{NiS} + \text{H}_2$.

Рїшення

Реакцїю взаємодїї нїкелю з H_2S розглянемо у виглядї суми наступних реакцїї:

Для сумарної реакцїї (3):

$$\Delta G^{\circ}_3 = \Delta G^{\circ}_1 - \Delta G^{\circ}_2$$

У додатку 1 знаходимо:

$$\Delta G^{\circ}_1 = -146454 + 72,01T; \quad \Delta G^{\circ}_2 = -91691 + 50,62T$$

Звїдси

$$\Delta G^{\circ}_3 = (-146454 + 72,01T) - (-91691 + 50,62T) = -54763 + 21,39T$$

Для температурї 750К

$$(\Delta G^{\circ}_3)_{750} = -54763 + 21,39 \cdot 750 = -38720 \text{ Дж}$$

Значення рївноважного сїввїдношення $P_{\text{H}_2\text{S}}/P_{\text{H}_2}$ знаходимо з виразу для константи рївноваги K_p реакцїї (3). За умови, що сульфїд NiS та нїкель не утворюють розчинїв, їх активнїсть дорївнює одиницї і константа рївноваги має вид:

$$K_p = P_{\text{H}_2}/P_{\text{H}_2\text{S}}$$

Для температурї 750К

$$\lg K_p = -\frac{\Delta G^{\circ}}{19,155T} = -\frac{(-38720)}{19,155 \cdot 750} = 2,695; \quad \text{Звїдси } K_p = 495.$$

Рївноважного сїввїдношення $P_{\text{H}_2\text{S}}/P_{\text{H}_2}$ дорївнює:

$$P_{\text{H}_2\text{S}}/P_{\text{H}_2} = 1/K_p = 1/495 = 2,02 \cdot 10^{-3}.$$

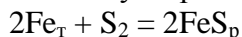
Приклад 2

Розрахувати рївноважний тиск сїрки в системї Fe-FeS при температурї 1250°C для випадку, коли залїзо і сульфїд залїза утворюють розчини і активностї компонентїв дорївнюють: $a_{\text{FeS}}=0,9$; $a_{\text{Fe}}=0,1$ та $a_{\text{FeS}}=0,7$; $a_{\text{Fe}}=0,3$. Для процесу плавлення FeS величина $\Delta H_{\text{пл}} = 32364 \text{ Дж/моль}$.

Рїшення

Температура плавлення сульфїду залїза дорївнює 1468К, тому для умов задачї FeS знаходиться у рїдкому станї.

Реакцїя утворення сульфїду залїза:

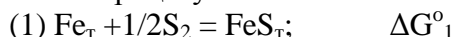
Для випадку утворення розчинїв у системї:

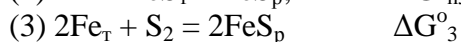
$$K_p = \frac{a_{\text{FeS}}^2}{a_{\text{Fe}}^2 \cdot P_{\text{S}_2}}$$

значення K_p для реакцїї утворення сульфїду залїза знаходимо з виразу для ΔG° (Додаток 1). Для реакцїї утворення твердого FeS:

Термодинамїчні характеристики реакцїї утворення рїдкого FeS знаходимо з урахуванням процесу плавлення

$$\Delta G_3 = 2\Delta G_1^{\circ} + 2\Delta G_2^{\circ}$$

Величину $\Delta G_{\text{пл}}^{\circ}$ знаходимо по значенню $\Delta H_{\text{пл}}$:

$$\Delta G_{\text{пл}} = \Delta H_{\text{пл}} - T \Delta S_{\text{пл}} = \Delta H_{\text{пл}} - T \cdot \frac{\Delta H_{\text{пл}}}{T_{\text{пл}}}$$

$$G_{\text{пл}} = 32364 - T \frac{32364}{1468} = 32364 - 22,05T.$$

Тоді для температур вище 1468К

$$\Delta G_3^{\circ} 2(-151020 + 53,34T) + 2(32364 - 22,05T) = -237312 + 62,58 \cdot 1523 = -142000 \text{ Дж}$$

Знаходимо величину константи рівноваги утворення сульфїду залїза для температури 1523К:

$$\lg K_p = -\frac{\Delta G_3^{\circ}}{19,155T} = -\frac{(-142000)}{19,155 \cdot 1523} = 4,868; \quad \text{тоді } K_p = 7,38 \cdot 10^4.$$

Тоді рівноважний тиск сірки для випадку $a_{\text{FeS}}=0,9$ і $a_{\text{Fe}}=0,1$

$$P_{S_2}^1 = \frac{10^5}{7,38 \cdot 10^4} \cdot \frac{0,9^2}{0,1^2} = 1,1 \cdot 10^2 \text{ Па}$$

Для випадку коли $a_{\text{FeS}}=0,7$ і $a_{\text{Fe}}=0,3$ рівноважний тиск сірки у системі

$$P_{S_2}^1 = \frac{10^5}{7,38 \cdot 10^4} \cdot \frac{0,7^2}{0,3^2} = 7,38 \text{ Па}$$

Таким чином, зниження активності FeS і збільшення активності залїза У системі призводять до зменшення рівноважного тиску сірки у системі, тобто сприяють збільшенню термодинамічної міцності сульфїду залїза.

Варіанти завдань для самостійної роботи

№ варіанта	Реакція	T°C
1	Ni + H ₂ S = NiS + H ₂	700
2	Ni + H ₂ S = NiS + H ₂	800
3	Ni + H ₂ S = NiS + H ₂	900
4	Ni + H ₂ S = NiS + H ₂	1000
5	Ni + H ₂ S = NiS + H ₂	1100
6	Fe + H ₂ S = FeS + H ₂	700
7	Fe + H ₂ S = FeS + H ₂	800
8	Fe + H ₂ S = FeS + H ₂	900
9	Fe + H ₂ S = FeS + H ₂	1000
10	Fe + H ₂ S = FeS + H ₂	1100
11	Mg+ H ₂ S = MgS + H ₂	700
12	Mg+ H ₂ S = MgS + H ₂	800
13	Mg+ H ₂ S = MgS + H ₂	900
14	Mg+ H ₂ S = MgS + H ₂	1000
15	Mg+ H ₂ S = MgS + H ₂	1100
16	Ca+ H ₂ S = CaS + H ₂	700
17	Ca+ H ₂ S = CaS + H ₂	800
18	Ca+ H ₂ S = CaS + H ₂	900
19	Ca+ H ₂ S = CaS + H ₂	1000
20	Ca+ H ₂ S = CaS + H ₂	1100